

Pero Aračić

PASTORALNA TEOLOGIJA, SOCIOLOGIJA I PEDAGOGIKA U OKVIRU TEOLOŠKOG STUDIJA

Uvod

1. Teološko - povijesni osvrt

Teologija kao znanost govori o Bogu i čovjeku, o čovjeku u odnosu prema Bogu, ali i o odnosu prema drugom čovjeku i društvu. I to sve u vidu čovjekovog prihvaćanja ponude spasenja, rasta i sazrijevanja u zamisli Božjoj o čovjeku ovdje na zemlji te u vidu konačnog ispunjenja u punini spasenja.

U srednjovjekovnom teološkom sustavu postojale su tri discipline koje su nastojale obrađivati spomenute stvarnosti. To su dogmatika, moralika i kanonsko pravo.

Bilo bi nepravедno reći da te discipline i taj sustav nisu bili dovoljno pastoralno usmjereni, i kao da ni raniji pristupi nisu uopće vodili računa o čovjeku i društvu u kojem konkretno živi. Uostalom teologiju općenito definiramo kao znanstvenu refleksiju "kršćanske vjere o sebi i to u njezinim počecima, u njezinoj povijesti, u njezinim dogmatsko-etičkim izražajnostima i u njezinoj sadašnjoj praksi"¹. Uvijek je teologija imala dva dijela: teološku teoriju i crkvenu praksu, ne ulazeći u to koliko su u kojem razdoblju, bilo jedna bilo druga, bile na visini vremenskog izazova.

Ipak, novovjeklo vrijeme postaje zahtjevnije i to je razlog reformi i crkvenog studija teologije. "Rodendan" discipline PASTORALKE (uz ostala imena koja se upotrebljavaju kao na pr. Pastoralna teologija, Pastirsko bogoslovlje, Praktična teologija, Dušobrižništvo) pada 4. 10. 1774. godine kada je novi raspored teološkog studija, koji je postavio FRANZ STEPHAN RAUTENSTRAUCH: *Entwurf zur Entwicklung der theologischen Schulen in den Kaiserlichen und königlichen Erblanden*, odobrila i potvrdila Marija Terezija. U tom nacrtu teološki se studij proširuje na 5 godina, a od moralke se odvaja pastoralka i postaje samostalna znanstvena disciplina, i u okviru sveučilišta samostalna katedra. Taj nacrt je zaživio 1777. godine uspostavom katedre pastoralka na bečkom kraljevskom sveučilištu. Ujedno taj plan postaje te-

¹ Tako je definira Hans Schilling. Usp. BALOBAN, Josip, *Važnost pastoralne teologije u sadašnjem trenutku Crkve i društva*, u Bogoslovska smotra, LVIII(1988)4, 14-46, ovo 16.

meljem organizacije teološkog studija i na našim prostorima, koji su tada u sastavu Beča².

2. Specifičnost pastoralke u okviru teološkog studija

Nameće se pitanje: je li pastoralka posebna znanost ili samo neki produžetak postojećih teoloških grana, odnosno, u čemu je njena specifičnost, ako je uopće ima?

Po tz. "materijalnom objektu" pastoralna teologija ulazi u komplementarnu ovisnost s ostalim teološkim granama i s njima ga dijeli, a taj je objekt cjelokupna stvarnost Crkve, tj. njen život i djelovanje.

Specifičnost i samostojnost pastoralna teologija dobiva po tz. "formalnom objektu" kojega čini Crkva u sadašnjoj konkretnoj povijesnoj i društvenoj situaciji. To znači: sve što "uvjetuje i što ostvaruje realizaciju Crkve od njezina navještanja Riječi do dijakonije u Crkvi i društvu u svoj sadašnjoj povijesnoj situaciji, jest formalni objekt pastoralne teologije", uključujući, naravno, i onu dimenziju budućnosti.³

Da bi Crkva mogla stvarno živjeti i dijeliti radost i nadu, žalost i tjeskobe suvremenog čovjeka⁴ ona mora imati "instrument" koji će stalno proučavati što sve pospješuje, odnosno umanjuje njen navjestiteljski rad i uopće pristup čovjeku. I upravo je zadaća pastoralne teologije da analitičko-kritičkom-normativnom metodom upozorava na promjenjivo, nadiđeno, pa zato i dokidljivo u crkvenoj praksi. Ali, pastoralna teologija pruža i normativna rješenja za evangelizacijsko-katehetsko i dijakonsko djelovanje Crkve i to baš u konkretnom vremenu i prostoru.

U tom vidu se može i definirati pastoralna teologija kao "teološka znanost koja reflektira sadašnju i buduću, kako crkvenu, tako i društvenu praksu vjere i to: analitički, kritički i normativno".⁵ Zbog te analitičke i kritičke refleksije, kao i uopće za prikladno usmjeravanje crkvenog djelovanja, nastaje više praktično-teoloških disciplina u okviru pastoralne teologije, kao što su: Homiletika, Katehetika, Religijska pedagogika, Pastoralna sociologija, Pastoralna psihologija, Pastoralna medicina, te donedavno i Liturgika. Tako neki danas sve više pastoralnu teologiju razumijevaju kao čimbenika integracije svih spomenutih disciplina.⁶

Očito je da u takvom pristupu i zadanosti, pastoralna teologija čovjeka vidi u njegovoj društvenoj pojavnosti, te u njezin vidokrug ulazi i sva

2 Usp. PAVIĆ, Matija, *Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806.-1906.*, Đakovo, 1911., str. 35.

3 BALOBAN, *cit. dj.*, 18.

4 Usp. GS 1.

5 BALOBAN, 16.

6 Usp. SCHLILLING, *Pastoraltheologie*, u BALOBAN, 16.

društvena i kulturna problematika i s tim u vezi i društvena i kulturna dimenzija vjere. Zato slobodno možemo reći da je potrebno da "pastoralna teologija bude kritička teorija crkvene, društvene pa i političke prakse".⁷ Ovaj društveno-politički aspekt u nas je daleko od prihvaćenosti, koja se može ostvariti onda kad se prizna da ova znanost, zajedno sa spektrom spomenutih disciplina, vodi brigu upravo o primarnoj čovjekovoj potrebi, onoj za transcendentnim.

U ovom kontekstu smatramo zanimljivim pratiti razvoj i doprinose studija pastoralke, sociologije i pedagogike na visokom teološkom učilištu u Đakovu.

I. Studij pastoralke na Teologiji u Đakovu

Ukratko ćemo reći nešto o zastupljenosti ove grane, zatim o predavačima te o jednoj zanimljivosti: je li prva pastoralka na hrvatskom ipak napisana u Đakovu?

1. Pastoralka od početka teološkog studija u Đakovu i njeni predavači

Prateći zapisnike sjednica profesora nalazimo da je od početka teološkog učilišta u Đakovu pastoralka vođena kao zasebna disciplina i u školi i u školskim ispitima i u onim koje zovemo "quinquenalni". Predavači pastoralke u počecima moraju predavati po točno propisanim autorima, a koji je od profesora želio nešto dodati tom tekstu, morao je za taj tekst dobiti odobrenje. Zadnje takvo službeno upozorenje nalazimo još 1837. godine.⁸ Tako se u početku predaje po SCHENKL Mauru: *Institutiones theologiae pastoralis*, Ingolstadt 1802. i *Theologiae pastoralis systema*, Ingolstadt 1825. istog autora. Od 1806. do 1977. bilo je 25 predavača pastoralke koji su predavali barem godinu dana. Osim nekoliko profesora kanonskog prava, do posljedne trojice, bili su to profesori moralke, koji su predavali i pastoralku. Tek u najnovije vrijeme imamo profesore isključivo specijalizirane za ovaj predmet.

2. Prva pastoralka na hrvatskom napisana u Đakovu

Prema autorima koji su pratili povijesni razvoj pastoralke u nas, izlazi da je prva originalna pastoralka ona dvotomna Martina ŠTIGLIČA: *Katoličko pastirsko bogoslovlje*, Zagreb, 1886. i 1887., a u Sloveniji da je to ŽUPANČIĆ A.: *Duhovno pastirstvo*, 1885. godine. Ovdje smatramo vrijednim spomenuti

⁷ BALOBAN, 26.

⁸ Usp. PAVIĆ, cit. dj. 189-190.

da je jedna pastoralka na hrvatskom napisana mnogo ranije. Naime, u lipnju 1844. izašlo je odobrenje da se pastoralka predaje na hrvatskom, a već 5. listopada 1844. profesor Jerolim ANDRIĆ javlja profesorskom zboru da je njegov rukopis na hrvatskom priređen za tisak i da će te jeseni početi predavati na hrvatskom. Tu njegovu želju 23. listopada 1844. odobrava biskup KUKOVIĆ. Andrić je svoj rukopis predao tiskari gdje je stajao tri godine, a 1848. to poduzeće propada.⁹ U proljeće 1851. Matica ilirska traži njegov rukopis i on pripravlja svoje pastiroslovlje, no oni ga nisu štampali, iako nismo uspjeli pronaći zašto.¹⁰

Andrić u svojoj knjizi piše da se ipak željelo malo pričekati i vidjeti što će druge biskupije učiniti u tom smjeru provođenja predavanja pastoralne teologije na hrvatskom i da li će svi biskupi tim putem kročiti, te dodaje "to se ipak dogodilo nije".¹¹ On i dalje nastavlja o svom pristupu: "Oto nehajstvo kod drugih, mene, koji sam sa mojim pastiroslovljem na koncu 1845. koliko toliko gotov bio, nije moglo prečiti u tom, da sam već god. 1846. isto pastiroslovlje naški predavao", tj. prvi u nas.¹²

Biskup Josip Juraj Strossmayer ponovno dovodi Andrića u Đakovo sa župe i traži da svoju pastoralku objavi. On to i uspjeva 1862. godine i to nakon 16 godina, kamenotiskom Julija Kyna u Zagrebu. Ta pastoralka postaje udžbenikom za profesore i studente u Đakovu sve do pojave pastoralkе Martina Štiglića 1886. Tako vidimo da je Andrićeve pastoralka stvarno prva u nas.¹³ O tom uspjehu Andrić je zapisao ovo: "Slava mu (Strossmayeru) kod Boga i svijeta tim veća, što ni sad kod drugih biskupah nasljedovateljah našao nije, osim u jedinoj obuki malahnih, koja se naški u Zagrebu predaje".¹⁴

Iz svega bi se moglo naslutiti da je sržni problem bio prijelaz s predavanja na latinskom na predavanja na hrvatskom. Iako je ban Jelačić 1849. tražio da se sve teološke discipline predaju na hrvatskom, "nisu naši, kao ni ostali profesori, mogli zadovoljiti" osim što su praktični predmeti kao pastoral, pedagogija i katehetika prihvatili, odnosno neki već ranije predavali.¹⁵ Te teškoće treba razumjeti, jer je trebalo stvarati novu terminologiju.

9 Usp. ANDRIĆ, Jerolim, Bogoslovlje pastirsko, Đakovo, 1862., str.24.

10 Usp. PAVIĆ, 186., ANDRIĆ, 24; SMIČIKLAS - MARKOVIĆ, *Spomeni knjiga Matice hrvatske*, 23.

11 ANDRIĆ, 24.

12 ANDRIĆ, ondje.

13 Usp. PAVIĆ, 186. Usp. SRAKIĆ, Marin, *Stolni kaptol bosanski ili dakovački i srijemski u Đakovu*, u *Diacovensia*. Teološki prilozi 1(1995)243-298, ovo 276-277.

14 ANDRIĆ, 24.

15 Usp. PAVIĆ, 185-186. Sam Andrić u predgovoru svoje knjige piše: "A ovi pokus da je prvo dielo u toj vrsti a u našem jeziku, koji drugim put prokrčiti ima".

3. Sadržaj "Bogoslovja pastirskog" Jerolima Andrića

Ovdje iznosimo vrlo kratki presjek djela bez posebne prosudbe o njegovoj vrijednosti, što i nije predmet ovog rada.

U podužem uvodu autor obrađuje biblijsko utemeljenje službe pastira i opravdava pojedine nazive koji se upotrebljavaju. Zatim slijedi povijesni pregled i vrela te pomoćne nauke za Pastiroslovje.

U prvom dijelu obrađuje dužnost poučavanja uopće. U drugom govori o katehatici s prilično opisa katehetske metodologije, obrazovanja i odgoja djece, o kvalitetama katehete-odgojitelja zahvaćajući i niz drugih zanimljivih područja. Ovdje je riječ i o "svetom govorništvu" ili o homileatici, u kojem se obrađuju i kvalitete koje mora posjedovati propovjednik, zatim je riječ o sadržajima, pripravi i o načinu propovijedanja.

U trećem dijelu riječ je o službi upravljanja i uopće o odnosima unutar župe. Zatim dolazi poglavlje o liturgici i pastoralu svih sakramenata te o sakramentalima. U dva dodatka autor opisuje "župnu pisarnu", tj. uređivanje i donosi model kako treba postavljati pitanja u ispovijedanju. Djelo ima 362 stranice i 8 stranica dodatka a format je 8.

Bez obzira na veću ili manju cjelovitost ili nedostatke ovog djela, kojeg je uostalom i autor svjestan kako piše u uvodu, mislimo da je autor Štiglić barem trebao spomenuti to djelo u svojoj pastoralci.¹⁶

II. Studij socijalne nauke Crkve

Svoje utemeljenje predmet socijalne nauke Crkve nalazi u samoj poruci Isusa Krista, koji je, proglašom jednakog dostojanstva svakog čovjeka bez obzira na spol i rasu ili koje druge oblike, bitno zasjekao u suživot ljudi, kao i proglašima zakona pravednosti koja integrira i zakon ljubavi.

Svakako je Kristova pažnja prema slabima i siromašnima i radikalni poziv na solidarnost s njima dala pečat ovom dvotisućljeću i bitno označila

16 Uspoređujući strukturu djela Andrića i *Sciagraphia theologiae pastoralis*, gdje imamo sve naslove koje treba obrađivati ova disciplina, vidimo da Andrić ima sve te sadržaje, osim što ih je nešto drugačije rasporedio. Budući da na ovim *Sciagraphia* nema godine nismo sigurni da li je to onaj plan od 1774. ili one reforme iz 1858.

Od profesora pastoralke kao pisca treba istaknuti Grgura GALOVIĆA s djelima koja su doživjela i više izdanja: *Katolički dak*, Osijek, 1910., za srednje i visoke škole, zatim *Marijina škola*, Osijek, 1923., za naobražene žene i djevojke. Ovaj profesor obrađuje i više tema pod naslovom "Pastoralna razmatranja" u Glasniku biskupije đakovačke i sriemske 1908. godine.

Vrijedno je spomenuti da je, istina na latinskom, još 1825. godine izašla dvotomna pastoralka Antuna SABOLOVIĆA, kapelana u Osijeku: *Prologomena et introductio in theologiam pastorem*, 317 stranica. i *Institutio religiosa privata, Apendix: de chartophilatio et scriptis parochialis, formulis literarum parochialium*, 374 stranice.

društvene zajednice kršćanske inspiracije, ali i kulture uopće. Tu je također i Kristova emancipacija ženidbe i njene nerazrješivosti, kao elementarne zajednice na kojoj počiva društvo i u kojoj se zbiva redovita komunikacija i formacija života.

Tako socijalna nauka Crkve mora voditi računa ne samo o čovjeku ukoliko je samostojna osoba, nego ukoliko se potreba za uspješnom osobnošću i življenim dostojanstvom te iste osobnosti ostvaruje s drugim i u ovisnosti od drugih, tj. u životnom ambijentu.

Kroz povijest se može pratiti misao Crkve o društvenim aspektima života. Nije na nama ovdje da vrednujemo adekvatnost svih izričaja u pojedinim epohama, ali slobodno možemo reći, s distance, da je bilo mnogo doprinosa tom razvoju.

Želimo spomenuti da je francuskim prevratom 1789. godine nastalo novo vrijeme s potpuno novim gibanjima i društvenim problemima, napose glede samoosvješćenja radničkog staleža. Crkva je 1891., dakle ne baš odmah, izdala svoju prvu novovjeku encikliku o socijalnim pitanjima. To je "*Rerum novarum*" od pape Leona XIII. Ova enciklika je i utemeljenje socijalne nauke Crkve našeg vremena. Problemi ovog novog vremena su nastajali iz dana u dan i bivali sve brojniji pa se i riječ Crkve o tim fenomenima također dinamizirala. O tome svjedoči i niz sličnih dokumenata, koji sežu sve do naših dana: Papa Pio XI. "*Ubi arcano*" iz 1922., Pio XI. "*Quadragesimo anno*" 1930., Ivan XXIII. "*Pacem in terris*" 1963., Drugi vatikanski koncil "*Gaudium et spes*" 1965., Pavao VI. "*Populorum progressio*" 1967., Pavao VI "*Octogesima adveniens*" 1971., Ivan Pavao II. "*Laborem exercens*" 1981., i isti papa "*Sollicitudo rei socialis*" 1987.

Socijalna nauka Crkve ima tri dijela: teoretski, povijesni i praktični. Teoretski dio daje usmjerenja za izgradnju ljudskog društva na temeljima univerzalnih principa koje mogu svi prihvatiti. To su trajni i nepromjenjivi etički principi. Povijesni dio te nauke je napor da se konkretno društvo u svjetlu tih principa prosuđuje i promišljaju konkretni problemi i pojave. Praktični dio je nastojanje oko ostvarivanja načela u konkretnim oblicima suživota u kojima svaki kršćanin ima svoje poslanje i udjel.¹⁷

Čovjekovo dobro i njegova osobna i društvena promocija, a s kršćanske strane i spasenje, u središtu su društvenog i crkvenog djelovanja. Zato Crkva smatra da ima pravo i dužnost u spomenutim pravcima, poštujući autonomiju različitih institucija i sustava, iznositi prosudbe vrijednosti u svjetlu Evanđelja i tako biti u službi spasenja i cjelovitog uspješnog života pojedinca i društvene zajednice.

17 Usp. CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *La dottrina sociale della chiesa nella formazione sacerdotale*, u Il Regno Documenti, 624(1989)520-537.

Trajna su razmišljanja o ljudskoj osobi i njenim pravima, o odnosu osoba-društvo, o zajedničkom dobru, solidarnosti i supsidijarnosti, o sudjelovanju, o strukturama po mjeri ljudi, o općem usmjerenju svih dobara i pravima na život dostojan čovjeka, o pravu obitelji i odgoju djece... Vrednote koje mogu, inače, formirati društveni život, ujedno bitno stoje uz dostojanstvo svake ljudske osobe, a to su istina, sloboda, pravda, solidarnost, mir i ljubav.

Moramo i ovdje reći da je naše teološko učilište predmet socijalne nauke Crkve imalo i prije same prve socijalne enciklike Leona XIII. 1891. Naime, stoji u zapisnicima da se ovaj predmet predaje 30- tak godina ranije. Nakon reforme teološkog studija iz 1858. nije se odmah uvelo sustavno predavanje iz sociologije, homiletike, liturgike i koralnog pjevanja, nego se zadovoljiše "periodičnim nizom izvanrednih predavanja" tih disciplina.¹⁸

Svakako najplodniji pisac iz socijalne nauke je dr. Vilko ANDERLIĆ, koji je predavao upravo tu materiju na teološkom učilištu u Đakovu od 1911. do 1914. Evo njegovih djela: *Dva nazora na socijalnom pitanju*, Zagreb, 1907., *Sociologija*, Đakovo, 1912., *Pravo privatnog vlasništva*, Đakovo, 1913., *Svećenik i socijalno djelovanje*, Zagreb 1916., *Kršćanstvo kao socijalni faktor*, Vukovar, 1928., *Socijalizam. Kritika socijalizma*, Đakovo, 1929., *Socijalni problemi I*, Vukovar, 1940., *Socijalni problemi II*, Vukovar, 1942.

Anderličeva "Sociologija" u prvom dijelu antropološko-teološki nastoji utemeljiti raspravu o čovjeku i njegovu društvu. U drugom dijelu obrađuje socijalne sustave i to: liberalizam i socijalnu demokraciju i donosi kršćanska socijalna načela. Vjerojatno stoji prigovor o kratkoći obrade i nedovoljnoj kritičnosti prema francuskom prevratu i slabostima socijalizma. No, Anderlič u drugom dijelu zahvaća vrlo zanimljive teme: komunalna politika, obrtničko, radničko i seljačko pitanje, organizacija kapitala, o štrajku i radničkim plaćama. Svakako da se svi pristupi ne mogu potpisati iz ove naše perspektive, ali uočavanje problema je već vrijedno. Kada k tome dodamo da na hrvatskom do tada "takve knjige nemamo" i da je se treba prosuđivati "kao priručnu knjigu, koja će dati glavne i temeljne pojmove sociologije", dakle, da je prva u tom području, onda se i nedostaci lakše opravdavaju.¹⁹

III. Studij pedagogike

U redovitom djelovanju Katoličke crkve sustavno poučavanje u vjeri jedno je od njenih bitnih djelatnosti i to za sve uzraste, iako je najrazvijeniji sustav poučavanja i odgoja u vjeri tijekom osnovne škole. Upravo zato i ne

18 Usp. PAVIĆ, 212.

19 Među piscima o socijalnim pitanjima nalazimo i prof. Stjepana BABIĆA, koji se 1902. i 1906. javlja nizom napisa u Glasniku biskupije i to od 4. o 16. broja 1902. pod naslovom: "Socijalno pitanje", te 1906. od 1. do 17. broja prevodeći A. Gorki: "Društveni položaj radničkog staleža".

iznenaduje da je reformi teološkog studija 1774. car Franjo II. 1786. godine dodao studij katehetike i pedagogije.²⁰ Iako su se nakon ponovne reforme 1858. uvodile katedra pedagogije i katehetike²¹, listajući zapisnike profesorskih sjednica nalazimo ispite i iz pedagogije već 1816. godine.²² Po tim zapisnicima možemo pratiti da je pedagogija stalno predavana. Predavači su bili profesori pastoralke, uz koju je logično predmet najuže povezan. Spominje se i Metodika²³, koju su studenti vježbali s djecom uživo.

Od naših profesora pedagogike imamo i jedan rukopis i to iz 1884. dr. Stjepana BABIĆA pod naslovom "Gojidba". Ako znamo da je prva opća pedagogika i didaktika na hrvatskom izdana 1859. "Gojidba i učidba" Stjepana NOVOTNYA, onda vidimo da je ovaj rukopis i u tim odnosima vrijedan.

Sadržaj Babićevog rukopisa izgleda ovako: U prvom dijelu su četiri poglavlja koja su posvećena odgoju tjelesnom, intelektualnom, estetskom i čudorednom. U drugom dijelu su dva poglavlja o diferencijalnom odgoju te o odgojiteljima. Spomenimo još dr. Emila MAYERA i njegove skripte: *Pedagogika*, Đakovo, 1940., i *Povijest pedagogike*, Đakovo, bez g. izdanja.

Zaključak

Ovo naše istraživanje je pokazalo da visoko teološko učilište u Đakovu gledano iz perspektive pastoralne teologije, sociologije i pedagogike, koliko god geografski izgledalo na periferiji, ipak znanstveno i kreativnošću te praćenjem tokova europske misli nikako nije bilo na periferiji. Naprotiv, čak se može dičiti i nekim prvijencima. Ipak, treba reći da je naše teološko učilište, pa tako i njeni profesori, u cjelini uvijek bilo više pastoralno-praktično usmjereno, što znači više animiranju ukupnog vjerskog života u biskupiji. Po takvom usmjerenju zadobivali su i potrebni senzibilitet za stvarnost Crkve u vremenu i prostoru što se osjećalo i u pitanjima koja su i znanstveno obrađivali.

20 Usp. *Studium teologije prije i sada*, u Glasnik biskupije đakovačke, 17(1890)186-188, ovo 187.

21 Usp. PAVIĆ, 212.

22 Usp. PAVIĆ, 64.

23 Usp. PAVIĆ, 225.

Bibliografija

1. BALOBAN, Josip, *Važnost pastoralne teologije u sadašnjem trenutku Crkve i Društva*, u Bogoslovska smotra LVIII(1988) 4, 14-26.
2. CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *La dottrina sociale della chesa nella formazione sacerdotale*, u Il Regno - Documenti 624(1989) 520-537.
3. PAVIĆ, Matija, *Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806-1906.*, Đakovo, 1911.
4. SRAKIĆ, Marin, *Bibliografija knjiga, brošura i muzikalija svećenika đakovačke i srijemske biskupije (1527-1981)*, Đakovo, 1982.
5. Zapisnici profesorskih sjednica u arhivu Teologije u Đakovu.
6. SRAKIĆ, Marin, *Stolni kaptol bosanski ili đakovački i srijemski u Đakovu*, u Diacovensia. Teološki prilozi 1(1995)243-298.

Riassunto

Teologia pastorale, sociologia e pedagogia nello studio teologico in Teologia di Đakovo

In questo lavoro volevamo esplorare come è stato introdotto e come si è sviluppato l'insegnamento di teologia pastorale, sociologia e pedagogia a studio teologico di Đakovo. Seguendo gli archivi, gli protocolli delle sessioni dei professori come anche gli altri scritti sul Seminario maggiore e studio teologico, consultando il *Glasnik đakovačke i srijemske biskupije*, di cui i redattori sono stati professori di Teologia di Đakovo, abbiamo trovato che la teologia pastorale e pedagogia come materie sono state insegnate dalla fondazione, cioè dal 1806. E vero che durante certi periodi la pedagogia si insegnava come parte di teologia pastorale o catechetica. Sociologia si insegnava temporaneamente circa l'anno 1860., ma continuamente con la venuta di dr. Vilim Anderli (1911.). Poi ci sono stati tempi quando l'insegnamento di dottrina sociale della chiesa era parte di teologia morale, però dopo il Concilio Vaticano II. diventa materia autonoma.

Come risultato di questo lavoro possiamo affermare che il primo manuale sulla teologia pastorale in lingua croata è stato scritto in Đakovo 1844. o 1846. da dr. Jerolim Andri}. Questo manuale non è stato accettato come manuale presso altri studi teologici. Rimane la domanda se questo fosse la questione di qualità o per l'inerzia per cominciare l'insegnamento in lingua croata connesso con il problema di dover creare nuova terminologia? Ci sembra questa seconda tesi più probabile avendo alcune espressioni dallo stesso autore in questa direzione.

Anche il primo manuale di sociologia è stato scritto in Đakovo da dr. Vilko Anderli}. Poi abbiamo trovato un manoscritto di pedagogia di dr. Stjepan Babi} dal 1884., che in questo campo, guardando gli altri scritti da questo settore (primo 1859.), è apparso abbastanza presto.

Possiamo affermare che lo studio teologico di Đakovo, pur essendo geograficamente lontano dai grandi centri scientifici, dalla prospettiva di queste tre discipline, non solo che non è stato in periferia, anzi è stato dinamico con vevoli contributi pionieristici.